

Kémiai út egy falusi padlásról a Magyar Tudományos Akadémia elnökségi üléseire

Beszélgetés Felinger Attila osztályelnökkel

Felinger Attila, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja 2026. június 15-én lett 65 éves. Egy nappal később a Kémiai Tudományok Osztályának elnökévé választották a következő hároméves ciklusra, majd a következő napon a Pécsi Akadémiai Bizottság előadótermében szakmai előadásokkal köszöntötték.

Június utolsó napjaiban volt alkalom arra, hogy interjút adjon a Magyar Kémikusok Lapja felelős szerkesztőjének. (A köszöntés: https://www.youtube.com/watch?v=t0DGxm_Zes0I)

Hogyan került be a kémia az életedbe?

Alighanem úgy, hogy van egy bátyám és egy nővérem, akik jóval idősebbek, mint én.

Az ő tankönyveik otthon megvoltak egy ládában a padlásan. Nyolc-tíz éves koromban elővettem sok más között a kémia-könyveket, és persze semmit sem értettem, de valahogy megragadt a sok ábra a műszerekről és az üvegeszközökről, meg a képletek. Így indulhatott el. Hetedik és nyolcadik osztályban az általános iskolában már tanultunk kémiát, így aztán a pécsi vegyipari szakközépiskolát jelöltem meg, amikor a továbbtanulás következett.

Az általános iskola is Baranya megyében volt, ugye?

Igen, Szőkéden nőttem föl, ott végeztem az alsó tagozatot. Ez a falu nagyon kicsi, ma azt mondanánk talán, hogy az iskola osztatlan volt. A tanteremben az elsőől a negyedik osztályig egyetlen tanító foglalkozott mindenkivel. Volt csendes számtan- és hangos számtanóránk is. Négy évig tulajdonképpen minden tanévben újrahallottuk és -tanultuk ugyanazt az anyagot. A felső tagozatra már a szomszéd faluba, Egerágra jártam.

A pécsi vegyipari szakközépiskolából természetes választás a Veszprémi Vegyipari Egyetem?

Igen, mert aki ezen a vonalon akart akkoriban továbbtanulni, vagy Budapestre, vagy Veszprémbe ment. A veszprémi egyetemnek kitűnő diáktoborzó programja volt. Középiskolásoknak nyári táborokat szerveztek, ahol megismerkedhettünk az egyetemmel, fizika- és matematika-előadásokon és szemináriumokon vettünk részt. Ez egyben felvételi előkészítő is volt. Én háromszor is jártam Veszprémbe, mielőtt beadtam a jelentkezésemet vegyészmérnök-hallgatónak.

Voltál katona is az egyetemi évek előtt?

Igen, voltam. Szegeden lehúztam 11 hónapot, Perczel András a katonatársam volt. Abban az évben a Veszprémbe felvettek nagy részét Szekszárdra hívták be katonai szolgálatra, de volt egy kisebb

FOTÓ: SZIGETI TAMÁS (MTA)

csoport is, amelyet Szegedre vittek. Andrással együtt ebben a csoportban voltunk.

Veszprémbe hogyan lettél önálló kutató?

Már másodéves koromban elkezdtem tudományos kutatásban részt venni az Analitikai Kémia Tanszéken. A szakdolgozatomat és a diplomadolgozatomat is ott írtam. A témavezetőm, Inczedy János ekkor már nem volt tanszékvezető, de a meghatározó professzor még mindig ő volt az analitikai kémián. Engem azért vett föl doktorandusznak a tanszékre, hogy a vegyipari vagy kémiai technológiai folyamatok analitikájával foglalkozzam. Hat hónapra az akkori Leninvárosba akart küldeni, hogy tényleges ipari környezetben tanulmányozzam az analitikai lehetőségeket. Közben viszont megszületett a fiam, ezért nem voltam hajlandó akkor fél évre otthagyni a családomat. Végül egy kis témamódosítással szereztem meg a doktori fokozatot.

Aztán Leninváros helyett lett az Egyesült Államok?

Az már jóval később volt, az Egyesült Államok előtt volt egy fontos olaszországi kitérő is. 1989-ben egy három hónapos MTA–CNR ösztöndíjjal lehetőségem volt Ferrarába menni, és ott Fran-

cesco Dondi professzorral dolgozhattam együtt. Ő ajánlott be Georges Guiochon csoportjába; ez Knoxville-ban működött, Tennessee államban. 1990 novemberében eredetileg kilenc hónapra utaztunk ki az Egyesült Államokba a családdal, de végül közel három évet töltöttünk ott.

Családdal együtt mentél külföldre. Manapság a család inkább arra ok, hogy valaki ne menjen.

Valóban. Én ezen csodálkozom is, mert most már én vagyok abban a cipőben, hogy a diákjaimat és a fiatalokat próbálom külföldre eljuttatni. Mindenhol mindenféle ellenállásba ütközöm, amit nem értek. Mindenkinek van egy barátja, barátnője, menyasszonya, vőlegénye, ami miatt nehézkes elmenni egy külföldi ösztöndíjra, vagy nem is tartja fontosnak azt. A nyolcvanas évek végén, amikor a doktorimat befejeztem, a fiatal kutatók alig várták, hogy eljuthassanak Hollandiába, Amerikába, Angliába vagy Németországba ilyen-olyan ösztöndíj-lehetőséggel. Valahogy én is mindig úgy készültem, hogy előbb-utóbb lesz valamilyen alkalom, amikor külföldi tapasztalatot szerezhettek.

A gyermekeid iskolába is jártak Amerikában?

Igen. Bár amikor elindultunk, akkor ők még négy- és kétévesek voltak. A lányom ott végig óvodába járt. Amerikában öt éves korban kezdődik a nulladik évfolyam, amit kindergartennek hívnak, a fiam erre az évre és az első osztályba is Knoxville-ban járt. Úgy jöttünk haza, hogy itthon egyből második osztályos lett.

Az angol nyelvtudásban segítette őket ez az időszak?

Biztosan jelentős volt, de ők abban az időben nagyon fiatalok voltak, az a nyelvtudás nagyon gyorsan ki is kopott. Amikor hazajöttünk, az 1990-es évek elején, közvetlenül a rendszerváltás után Magyarország még a nyugatiaknak is érdekes volt, rengeteg amerikai önkéntes dolgozott Magyarországon. Az ő segítségükkel próbáltuk a gyermekek nyelvtudását fenntartani, hogy halljanak anyanyelvi angol beszédet is. Később, amikor középiskolások voltak, még egy évre visszamentünk Amerikába, és az akkor megerősített nyelvtudás már megragadt bennük.

A hároméves amerikai tanulmányútról Veszprémbe visszatérve írtál egy szakkönyvet. Ennek mi a története?

A könyv témája a kromatográfiában használatos adatelemzés és jelfeldolgozás. 1994-ben ajánlottak az Elsevier kemometriai díjára, amit végül nem kaptam meg. Meglehet, kárpótlásként javasolta a kiadó, hogy írjak egy könyvet. Ez majdnem négy évig tartott, az első két évben csak anyagot gyűjtöttem. Akkoriban már volt ugyan internet, de még nem terjedt el a használata, ezért a két év jelentős része fénymásolással telt, a következő kettő pedig intenzív írással. A könyv végül 1998-ban jelent meg.¹

Olyan szempontból nem vagy teljesen tipikus magyar tudós, hogy az országon belül is költöztél egyik intézményből a másikba.

A diplomaszerezés után – az amerikai éveket leszámítva – húsz évig dolgoztam Veszprémbe az Analitikai Kémiai Tanszéken. A kétezres évek elejére azonban olyanná vált az egyetemi vezetés és a hangulat, hogy úgy éreztem, elfogy a levegő körülöttem. Ekkor láttam célszerűnek a váltást. 2004 áprilisában a Magyar Elválasztástudományi Társaság tavaszi, egynapos ankétján, amit a Stefánia úton, a honvédség egyik palotájában rendeztek, a szünetben a teraszon kávézgatás és süteményezés közben több pro-

fesszorral is beszéltem erről. Kilár Ferenc azonnal érdeklődést mutatott, s néhány héttel később már tárgyaltam is vele és a pécsi Természettudományi Kar akkori dékánjával, Gábel Róberttel. Ennek eredményeként 2005 februárjától félállásban, júliustól pedig teljes munkaidőben Pécsen alkalmaztak.

Az Elválasztástudományi Társaságnak ma te vagy a vezetője, ugye?

Valóban, már 2009 óta. Tréfásan azt szoktam mondani, hogy Barack Obama és én nagyjából egyszerre lettünk elnökök, de az Egyesült Államok élén azóta már több váltás is volt. Idehaza most már felnőtt egy teljes generáció, amely csak engem látott a METT élén, úgyhogy a következő tisztújításnál szeretném átadni a fiataloknak ezt a szerepet. A társaság minden második évben megszervezi a hazai Elválasztástudományi Vándorgyűlést, a köztes években állandó helyszínen, Siófokon nemzetközi konferenciát tartunk *Balaton Symposium* címen.

A Magyar Tudományos Akadémia 2016-ban választott levelező taggá. Kívülről nézve az az év elég különlegesnek látszik, mert egyszerre két pécsi kémikus került be a Kémiai Osztályra. Te hogy élted ezt meg?

Nekem is meglepetés volt, hogy kettőnket választottak meg. Volt egy harmadik jelölt is, aki megkapta a szükséges támogatást az osztálytól, de abban a ciklusban a Kémiai Osztályra csak két hely jutott. Kollár Lászlóval nemcsak a pécsi munkahely közös bennünk, hanem a veszprémi múltunk is. Most már kicsit furcsa elmondani, de mi nem klasszikus vegyészek vagyunk, hanem vegyipari rendszermérnöki és folyamatszabályozási ágazaton szereztünk diplomát.

Kollár László tanított téged az egyetemi évek alatt?

Nem, vagy legalábbis nem emlékszem rá. Ahogy már említettem, középiskolás koromban volt az a felvételi előkészítő nyári tábor, ott szemináriumokat vezetett, és olyan sebességgel írta a táblára a feladatok megoldását, mintha két kézzel írt volna egyszerre. A veszprémi egyetem ötszintes kollégiumában az egyes emeletek az egyes évfolyamokat jelentették. Mindegyiken volt szintfelelős tanár, az egyik évben – talán éppen az elsőben – az én emeletemen Kollár László volt az.

A tavaszi események alapján úgy tűnik, az Akadémia elég turbulens időszak előtt áll. Milyen hatása van ennek egy osztályelnök munkájára?

Az Akadémia mindig nyugodt évekre készül, de már Lovász László és aztán Freund Tamás elnöksége alatt is turbulens idők lettek. Jelenleg a kutatóhálózat sorsa foglalkoztatja leginkább a közvéleményt meg az Akadémia vezetését is. Most még nem látjuk, hogy mi lesz a megoldás. Az elnökválasztás során a közgyűlésen mind a négy elnökjelölt fontosnak látta, hogy a kutatási hálózat valamilyen módon visszakerüljön a Magyar Tudományos Akadémiához. De hogy milyen formában és milyen feltételekkel, ezt most nem látja senki, még az új elnök sem. A régi állapot biztosan nem állhat vissza. Az sem sejthető még, hogy mi lesz a HUNREN-nel. Az első lépésnek a törvény megváltoztatásának kell lennie, ez még nem történt meg.

Az akadémikusok, illetve az MTA doktorainak tiszteletdíjáról Pósfai Mihály koncepciójában az szerepelt, hogy a magyar tudósok körében nem túl régen végzett felmérés szerint az előbbi pont megfelelő, az utóbbit viszont emelni kell. Erről mi a véleményed?

¹ Data analysis and signal processing in chromatography. Elsevier, Amsterdam, 1998.

Abban sem vagyok biztos, hogy szükség van egyáltalán tiszteletdíjra. Ha olyanok a fizetések, amilyenek, akkor ez a kiegészítés jól jön, de hát manapság egy akadémikusi tiszteletdíj jóformán alig nagyobb, mint a minimálbér. Erre mondhatjuk azt, hogy megfelelő vagy nem megfelelő. Az viszont biztos, hogy az MTA doktora címmel járó tiszteletdíj nevetséges, és hosszú ideje változatlan is. Az akadémikusok tiszteletdíját törvény írja elő, ennek megváltoztatását az Akadémia legfeljebb kezdeményezni tudja. Nehéz elképzelni, hogy a közgyűlés a tiszteletdíj megszüntetése mellett foglalna állást, hiszen a saját érdekei ellen senki nem szavaz.

A tiszteletdíj rendszerét megörököltük a szovjet rendszerből. Gyakran halljuk azt is, hogy más országokban fizetnek az emberek az akadémiai tagságért, nem pedig tiszteletdíjat várnak. Még emlékszem azokra az időkre, amikor Pungor Ernő tárca nélküli miniszterként azt felszólította, hogy a professzori fizetések legyenek azonosak az államtitkári bérekkel. Ha ez így lenne, akkor akadémikusi tiszteletdíj nélkül is jól élhetnének a professorok.

Ha már említettük az MTA doktora címet, egy kicsit többet is szeretnék beszélni a szerepéről. Az utóbbi időben a kémiában viszonylag kevés jelentkező volt, és terjedt az a nézet, hogy csökkenni fog a jelentősége. Egy bő éve viszont hirtelen megváltozott a helyzet, a beszélgetésünk időpontjában az egész Akadémián a Kémiai Osztályon van a legtöbb folyamatban lévő eljárás. Mi a véleményed a cím jelentőségéről és népszerűségéről?

Nagyon támogatom, hogy aki eljut a tudományos pályán arra a szintre, az mindenképpen szerezzék meg az MTA doktora címet. A Pécsi Tudományegyetemen a foglalkoztatási követelményrendszer a professzori kinevezés feltételének írja elő, hogy a jelölt teljesítménye az MTA doktora szintnek feleljen meg. Ezt a megfelelést legkönnyebben úgy tudja mindenki bizonyítani, hogy beadja a pályázatot és átmegy a habituszvizsgálaton. A nagy probléma Magyarországon az, hogy a tudományos életben nem szokásos az intézmények közötti váltás, így kialakul egyfajta belterjes világ. Ha valaki Pécssett szerzi meg a diplomáját, akkor a doktori fokozatot, a habilitációt is itt teljesíti, és egyetemi tanár is itt szeretne lenni. Ennek a következménye „a mi kutyánk kölyke”-féle attitűd: előbb-utóbb mindenkit addig támogatunk, amíg professzor nem lesz. Lehet több oldalról is kritizálni az MTA doktori címet, de az mégiscsak egyetemről független, külső megmérettetés, amire Magyarországon szükség van. A közelmúltban volt példa arra, hogy egész évben összesen 40–50 új MTA doktora cím született, míg a professzori kinevezések száma meghaladta a 100-at. Ez egészségtelen. Ráadásul az MTA doktorok nem feltétlenül egyetemen dolgoznak, a kutatóintézetekben is vannak szép számmal.

Egy ideig voltál tudományos rektorhelyettes. Erre hogyan emlékszel vissza?

Érdekes két és fél év volt, de egészen máshogy alakult, mint amire számítottam. Arra készültem, hogy elsősorban a nagy egyetemi pályázatokkal, az egyetem doktori, habilitációs és egyéb tudományos előmeneteli dolgaival kell foglalkoznom. Ehhez képest amint hivatalba léptem, kitört a Covid-járvány, ami soha nem látott kérdéseket vetett fel az időnként hetekre bezáró egyetemen. Amikor a hullám lezajlott, 2021-ben megjelent a modellváltás, mint kényszer vagy legalábbis elvárt lépés. Innentől kezdve a rektorhelyettesi feladatok nagy részében ezzel kapcsolatos stratégiai tervekkel és más anyagokat kellett készíteni,

amit én már nem végeztem ugyanolyan lelkesedéssel. Igazából én a modellváltás mellett soha nem tudtam teljes mellszélességgel kiállni.

Tagja vagy a Magyar Kémiai Folyóirat szerkesztőbizottságának. Miben látod a lap mai jelentőségét, illetve jövőbeli szerepét?

A folyóiratnál a többé-kevésbé ma is működő szerkesztőbizottság 2002-ben alakult meg Sohár Pál vezetésével. Neki mindig is nagyon fontos volt, hogy legyen magyar nyelvű publikációs lehetőség a kémián belül. Felszólította a doktori iskolavezetőknél, hogy minden doktori iskola írja elő fokozatszerzési követelményként legalább egy magyar nyelvű közlemény létét, ami a *Magyar Kémiai Folyóiratban* jelenjen meg. Ez soha nem valósult meg.

Természetesen jó, ha van anyanyelvi publikációs lehetőség, de azt látni kell, hogy ez néhány szerkesztőn kívül a kémikus közönségnek nem fontos, mert mindenki a lehető legszélesebb körű olvasóközönségre vágyik. Másodközlést és összefoglaló cikkeket el lehet képzelni, ez a lehetőség most is él. A szerkesztők lelkesedése viszi tovább, de hogy ez meddig lesz rentábilis anyagilag is, és meddig lesz lelkes szerkesztőgárda, azt nehéz megmondani. A lapot a Magyar Kémikusok Egyesülete adja ki, de a Kémiai Osztály is magáénak érzi.

Az Akadémián belül az utóbbi években fokozódott a nyomás a magyar nyelvű publikációk előtérbe helyezésére. Mire számítasz, ez tovább folytatódik?

Igen, ez a nyomás jelen van, az biztos. Ilyenkor mindig arra hivatkoznak, hogy a Magyar Tudós Társaságot a magyar nyelv ápolására hozták létre, ez így is volt. Ettől azonban eltér az, ami a Magyar Tudományos Akadémiával manapság történik, az összes tudományágat figyelembe véve. A Kémiai Osztályon szinte automatikusan engedélyezzük, hogy angol nyelvű MTA doktori értekezéseket adjanak be, nem elvárás a magyar disszertáció elkészítése. Szerintem ez így rendben van.

Mindenkinek feladata a magyar nyelv ápolása, és arra szoktam biztatni a doktori hallgatókat, hogy fordítsanak le mindent. Egy magyar nyelvű disszertációban nem szeretem olvasni az angol kifejezéseket, amelyeket kényelmesebb használni, mint megtalálni a magyar megfelelőt. Ettől függetlenül nem hiszem, hogy a magyar szakmai nyelv helyzete sérül attól, hogy angol nyelven is készülhetnek MTA doktori disszertációk a kémia területén.

Osztályelnökként van-e valamilyen stratégiai törekvés, amit mindenképpen szeretnél megvalósítani vagy megváltoztatni?

Nyilván minden osztályelnöknek megvan a maga stílusa, és elképzelése is akad arról, mit hogyan kellene csinálni. Elődöm, Perczel András az elmúlt hat évben nagyon sok újítást vezetett be, amelyek szerintem jól működnek az osztály életében. Ezt a nyarat arra szánom, hogy végiggondoljam, miben szeretnék változtatni. A tudományos előadások jellegében elképzelhető, hogy lesz változás, de erről az első szeptemberi osztályülésen szeretnék kiérlelt véleményt mondani. Hosszú távon fontos a Kémiai Osztály létszámának növelése. Az osztálynak jelenleg csak 27 hazai akadémikus tagja van, és ezzel a legkisebb osztályok között vagyunk. Az osztályhoz tartozó MTA doktorok és köztestületi tagok száma alapján jóval nagyobb súly lenne indokolt az Akadémián belül.

Lente Gábor